

BAZA JURIDICĂ A RELAȚIILOR DINTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI FEDERAȚIA RUSĂ

Svetlana CEBOTARI

Universitatea de Stat din Moldova

Relațiile dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană, două puteri regionale, au un caracter privilegiat, special, decurgând din evoluția seculară. Existența la momentul actual a mai multor centre de putere, inclusiv Rusia și Uniunea Europeană, poate fi explicată prin politica secolului al XXI-lea, prin conjunctura internațională care s-a creat odată cu dezmembrarea URSS-ului și a lagărului socialist, precum și prin prezența intereselor geopolitice și geostrategice ale marilor actori contemporani în diverse zone de pe mapamond.

Astfel, în prezentul articol se face o analiză a relațiilor Uniunii Europene cu Federația Rusă. De asemenea, sunt analizate principalele documente, atât aspectele pozitive, cât și cele negative ale acestora, care constituie baza juridică a relațiilor dintre aceste două puteri regionale.

Cuvinte-cheie: cooperare, integrare, parteneriat, Acordul de Parteneriat și Cooperare, relații Federația Rusă–Uniunea Europeană.

THE JURIDICAL BASES OF THE RELATIONS OF THE EUROPEAN UNION AND RUSSIA

The relations between the Russian Federation and the European Union, two regional powers, have a privileged character, particularly deriving from secular evolution. The existence of many power centers today, including Russia and the European Union, can be explained through the policy of the XXIst century, both by the international situation that was created with the collapse of the USSR and the socialist camp, and through the presence of geopolitical and geostrategic interests of many great contemporary actors in different parts of the world.

Thus, this article makes an analysis of the EU's relations with the Russian Federation. There are also analyzed the main documents, both its positive and negative aspects, and that refers to major juridical basis of relations between the two regional powers.

Keywords: cooperation, integrations, the partnership, the partnership end Cooperation Treaty, Russian-European Union relations.

Introducere

Relațiile dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană, două puteri regionale, au un caracter privilegiat, special, decurgând din evoluția seculară. Existența la momentul actual a mai multor centre de putere, inclusiv Rusia și Uniunea Europeană, poate fi explicată prin politica secolului al XXI-lea, prin conjunctura internațională care s-a creat odată cu dezmembrarea URSS-ului și a lagărului socialist, precum și prin prezența intereselor geopolitice și geostrategice ale marilor actori contemporani în diverse zone de pe mapamond. În ultimul timp, relațiile dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană, aflate vreme de mai bine de două decenii ca preocupări ale politicii sau diplomației internaționale, devin obiectul unei atenții sporite. Tot mai mulți cercetători, dar și factori de decizie din sfera politicii europene și ruse, își aruncă tot mai frecvent privirile asupra relațiilor dintre cele două puteri regionale. Aceasta se întâmplă și din cauza că atât Federația Rusă, cât și Uniunea Europeană au fost în ultimii câțiva ani, fiecare în parte, obiectul unui interes particular, cauzat de evenimente precum: extinderea UE, relațiile UE cu NATO, relațiile UE–Rusia, dar și relațiile Federației Ruse cu statele CSI. Fără îndoială, această sporire a interesului față de cele două puteri s-a datorat și conjuncturii regionale; or, Europa în întregime, dar și Federația Rusă, ca descendentă directă a Imperiului sovietic, au fost scena unor acțiuni cu rezonanță mondială.

Făcând o analiză a relațiilor ruso-europene, în condițiile nou-create, acestea pot fi examinate din două perspective: din perspectiva realizării intereselor economice ale Federației Ruse în spațiul vestic, precum și din perspectiva intereselor politico-economice ale Uniunii Europene în spațiul estic. Pentru o mai bună comprehensiune a acestui fenomen, dar și a procesului de evoluție politică a relațiilor ruso-europene, trebuie să aruncăm o privire sumară asupra modului în care s-au configurat și s-au constituit relațiile dintre cei doi actori geopolitici – Uniunea Europeană și Federația Rusă.

Dacă e să analizăm relațiile Federației Ruse cu Uniunea Europeană, atunci, conform strategiilor vizând politica externă (din 2010-2011) și, în special, conform proiectului noii strategii a politicii externe a Federației

Ruse din 14 decembrie 2012), relațiile Rusiei cu Uniunea Europeană devin prioritare. Axându-se pe o arhitectură instituțională solidă, relațiile dintre Federația Rusă și UE sunt dictate de însăși logica dezvoltării proceselor și evenimentelor internaționale. Astfel, conform concepției social-economice a dezvoltării relațiilor ruso-europene până în 2020, în lista domeniilor prioritare ale parteneriatului ruso-european sunt prezente așa aspecte ca dezvoltarea și extinderea sferei investiționale, în stare să stimuleze creșterea inovațiilor, fortificarea politicii comercial-economice bilaterale, ajustarea la standardele economice, dezvoltarea infrastructurii energetice, dezvoltarea cooperării în domeniul inovațiilor și cercetării, dezvoltarea legăturilor de prietenie și cooperare ale societății civile (conform planului Parteneriat pentru modernizare, din 7 decembrie 2010). De asemenea, acest parteneriat mai presupune și colaborarea în domeniul securității energetice europene (înstituirea Comitetului Rusia–UE privind politica securității energetice – Memorandumul de la Mezberg) [3].

Astfel, în 1994 legăturile cu UE au fost declarate ca prioritare în politica externă a Rusiei. În același an Rusia și UE semnează „Acordul de Parteneriat și Cooperare, dar la această etapă Rusia este incapabilă de a elabora o strategie efectivă de cooperare [2, p.335]. Integrarea Rusiei în sistemul internațional are două componente care trebuie păstrate în relația echilibru-influență. În condițiile transformărilor globale de la sfârșitul sec.XX, includerea Rusiei în sistemul relațiilor internaționale presupune existența unui set de condiții care determină locul și interesele acesteia în politica mondială. De obicei, acestea se axează pe particularitățile istorice obiective, pe dezvoltarea economică, cultură, amplasarea geopolitică. Acești factori și formează acea „constantă” a cursului, a vectorului politicii externe ruse în conjunctura geopolitică internațională. Nu există aliați permanenți, există doar interese permanente, fapt caracteristic nu doar pentru statele cu un sistem politic stabil, dar și pentru statele care trec printr-o perioadă de reforme (ca, de exemplu, Rusia) [1, p.9-10].

Baza juridică a relațiilor Uniunea Europeană – Federația Rusă

Baza juridică, care reglementează relațiile actuale, este un Acord de parteneriat și cooperare (APC), care a intrat în vigoare în 1997 [4], inițial pentru o perioadă de 10 ani, și care a fost reînnoit automat. Negocierile pentru un nou acord au început în iulie 2008, însă finalizarea acestora ar putea necesita o perioadă îndelungată. Federația Rusă este un partener-cheie pentru Uniunea Europeană. Edificarea unui parteneriat strategic cu Rusia prezintă o importanță vitală pentru Uniunea Europeană din diverse motive. În primul rând, Rusia este cel mai mare vecin al Uniunii, cu o importanță în continuă creștere datorită, de asemenea, extinderii UE în 2004 și în 2007. Strategia de securitate a UE din 2003 subliniază rolul fundamental jucat de Rusia din punct de vedere geopolitic și al securității atât la nivel global, cât și regional. Rusia este un actor-cheie în Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite, precum și în vecinătatea europeană comună. Securitatea energetică este de asemenea un element definitoriu pentru relațiile dintre UE și Rusia, având în vedere că Rusia este un furnizor major de energie pentru Uniunea Europeană și se preconizează că exporturile acesteia vor continua să crească în următorii ani. Relațiile comerciale și de investiții cu Rusia reprezintă de asemenea un domeniu dinamic de dezvoltare. Rusia reprezintă o piață vastă pentru bunurile și serviciile provenind din Uniunea Europeană, care cunoaște o expansiune considerabilă și o putere de cumpărare sporită, făcând din această țară cel de al treilea partener comercial al Uniunii Europene. Pe de altă parte, piața Uniunii Europene este cea mai importantă destinație pentru exporturile din Rusia. Întreprinderile din UE sunt principalii investitori în Rusia. Valorile și principiile fundamentale ale democrației, drepturilor omului, legislației și economiei de piață stau la baza relației bilaterale dintre Uniunea Europeană și Rusia și a temeiului juridic al acesteia – Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC). Rusia și Uniunea Europeană s-au angajat să colaboreze pentru a combate noile amenințări la adresa securității internaționale, precum terorismul, crima organizată, migrația ilegală și traficul de persoane, traficul cu droguri. Rusia reprezintă un stat de o importanță determinantă pentru combaterea schimbărilor climatice. Ea rămâne un important actor geopolitic. Astfel, UE și Rusia poartă un dialog aprofundat cu privire la problemele politice la nivel mondial, inclusiv soluționarea unor conflicte precum cele din Orientul Mijlociu, Afganistan și Balcanii de Vest și prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă și a tehnologiilor relevante, precum în cazul Iranului și al Coreei de Nord. Chestiunile legate de energie au creat tensiuni grave între Rusia, vecinii săi imediați și UE. În ultimul timp s-au înregistrat divergențe serioase privind aspectele legate de politica externă, precum Kosovo și așa-numitele conflicte înghețate din republicile fostei Uniuni Sovietice. Conflictul armat dintre Georgia și Rusia privind Osetia de Sud poate avea efecte semnificative asupra relațiilor dintre UE și Rusia. APC a intrat în vigoare în 1997, pentru o perioadă inițială de 10 ani, prelungită automat anual după 2007. Acesta stabilește principalele obiective comune, cadrul instituțional pentru contractele bilaterale și solicită activități și dialog într-o serie de domenii. Acordul

de Parteneriat și Cooperare se bazează pe următoarele principii și obiective: promovarea păcii și securității internaționale, susținerea normelor democratice, precum și a libertăților politice și economice. Acesta se bazează pe ideea unui parteneriat reciproc, care vizează consolidarea legăturilor politice, comerciale, economice și culturale. Prevederile APC acoperă o serie amplă de domenii politice, inclusiv dialogul politic, comerțul cu bunuri și servicii, afacerile și investițiile, cooperarea financiară și legislativă, știința și tehnologia, educația și formarea profesională, energia, cooperarea în domeniul tehnologiei nucleare și spațiale, mediul, transporturile și cultura. În completarea APC, în iunie 1999 Consiliul European a adoptat o Strategie comună – prima aplicare a acestui instrument în temeiul politicii externe și de securitate comune instituite prin articolul 13 din Tratatul privind Uniunea Europeană. Strategia a acordat prioritate pentru patru zone de acțiune:

- consolidarea democrației, a statului de drept și a instituțiilor publice din Rusia;
- integrarea Rusiei într-un spațiu economic și social european comun;
- cooperarea în vederea consolidării stabilității și securității în Europa și în afara acesteia;
- provocări comune pe continentul european.

APC a stabilit un cadru instituțional pentru consultări regulate între Uniunea Europeană și Federația Rusă. Acesta include summituri ale șefilor de stat și de guvern, care au loc de două ori pe an și definesc orientarea strategică a relațiilor. La nivel ministerial, în Consiliul de Parteneriat Permanent (CPP) au loc reuniuni ori de câte ori este necesar pentru a se discuta probleme specifice. Reuniunile au loc, de asemenea, la nivelul înalților oficiali și la nivel de experți.

Dialogul politic are loc în reuniunile regulate ale miniștrilor de externe, reuniunile înalților funcționari ai Uniunii cu omologii lor ruși, reuniunile lunare ale ambasadorului Rusiei la UE cu Troica Comitetului Politic și de Securitate și la nivel de experți într-o vastă serie de chestiuni internaționale punctuale. Din 2005 au loc discuții regulate privind aspectele legate de drepturile omului. Deputații Parlamentului European și membrii Parlamentului rus (Duma de Stat și Consiliul Federației) se reunesc regulat în cadrul **Comisiei pentru cooperare parlamentară UE-Rusia** și schimbă opinii privind problematica de actualitate.

Din 1991, asistența tehnică acordată de CE a reprezentat unul dintre cele mai importante programe de susținere a procesului de tranziție din Rusia. Mai recent, sprijinul CE s-a redirecționat către un număr restrâns de zone, pentru a susține reformele instituționale în Rusia și pentru a obține un impact sistemic în domenii socioeconomice-cheie legate de procesul de punere în aplicare a APC. Finanțarea TACIS anterioară este acum înlocuită treptat cu fonduri acordate prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP), chiar dacă relațiile cu Rusia nu țin de cadrul politicii europene de vecinătate. Fondurile IEVP vizează punerea în aplicare a celor patru spații comune (a se vedea în continuare). Sprijinul a fost completat de alte instrumente ale CE, precum Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului, ajutorul umanitar în Cecenia și cooperarea în domeniile științei și tehnologiei. S-a urmărit, de asemenea, îmbunătățirea coordonării la toate nivelurile cu statele membre ale Uniunii Europene, instituțiile financiare.

1. Cooperarea comercială și economică. În completarea prevederilor APC există o serie de acorduri sectoriale și internaționale, precum și alte mecanisme pentru cooperare. Prelucrarea oțelului și textilele sunt principalele sectoare acoperite prin acorduri comerciale bilaterale. Ultimul Acord privind oțelul acoperă anii 2007-2008 și va înceta dacă Rusia devine membră a OMC. În 2002, UE a acordat exportatorilor ruși „statutul de economie de piață”, demers care are un anumit impact asupra măsurilor de protecție comercială, deși antidumpingul nu reprezintă în prezent un aspect major al comerțului UE-Rusia. Negocierile bilaterale UE-Rusia pentru aderarea Rusiei la OMC s-au încheiat în 2004, iar negocierile la nivel multilateral sunt încă în desfășurare.

2. Dimensiunea Nordică și Cooperarea cu Regiunea Mării Baltice. Dimensiunea Nordică (ND) acoperă un spațiu geografic vast din zonele arctice și subarctice europene și până la țărmurile sudice ale Mării Baltice, inclusiv țările din vecinătate, și din Rusia de Nord-Vest în est, spre Islanda și Groenlanda în vest. În domeniul de aplicare al acesteia, Dimensiunea Nordică se concentrează tot mai mult asupra Rusiei de Nord-Vest, formând cel mai mare teritoriu acoperit de această politică. Marea Baltică, regiunea Kaliningrad cu posibilitățile sale de dezvoltare (având în vedere situația geografică specială a acesteia), precum și vastele regiuni arctice și subarctice, inclusiv regiunea Barents, sunt zone prioritare pentru politica Dimensiunii Nordice. Partenerii Dimensiunii Nordice sunt Uniunea Europeană, Islanda și Federația Rusă; alte părți, în special organizațiile regionale, sunt doar participanți.

3. Cooperarea la Marea Neagră. Odată cu aderarea a două state de pe litoralul Mării Negre, Bulgaria și România, prosperitatea, stabilitatea și securitatea acestei regiuni au devenit și mai importante. Astfel, Comisia

Europeană a propus completarea politicilor existente la nivel regional, precum politica europeană de vecinătate (PEV), procesul de preaderare cu Turcia și Parteneriatul strategic cu Rusia, cu o inițiativă de cooperare a Mării Negre. Cooperarea poate avea loc în cadrul mecanismelor regionale existente (precum Comisia pentru protejarea Mării Negre, care vizează protecția mediului), în timp ce cooperarea cu Comunitatea Economică a Mării Negre (BSEC) va fi de asemenea consolidată. În cadrul summitului de la Sankt Petersburg din mai 2003 UE și Rusia au aprobat consolidarea cooperării prin crearea pe termen lung a **patru spații comune** în cadrul APC axate pe valorile și interesele lor comune.

Spațiul economic comun vizează realizarea unei mai bune compatibilități între economia UE și cea a Rusiei pentru a stimula investițiile și schimburile comerciale. Obiectivul final îl constituie realizarea unei piețe integrate între Uniunea Europeană și Rusia, în temeiul convergenței legislative, chiar dacă acest lucru nu presupune neapărat armonizarea normelor și standardelor rusești cu acquis-ul UE. Cooperarea în domeniul energiei și al mediului se încadrează, de asemenea, în spațiul economic comun. La acest ultim punct, UE a salutat ratificarea de către Rusia a Protocolului de la Kyoto. Un alt domeniu de discuție este dezvoltarea rețelelor paneuropene de transport (de exemplu, autostrăzi, legături feroviare), de energie (de exemplu, canale de prelucrare, legături între rețelele de electricitate) și telecomunicații.

Spațiul comun de libertate, securitate și justiție acoperă domeniul cunoscut de asemenea ca justiție și afaceri interne. Acesta este un domeniu în care UE și Rusia cooperează din ce în ce mai mult, bazat pe respectul pentru drepturile omului, întrucât ambele părți se confruntă cu provocări comune urgente privind terorismul, migrația ilegală, criminalitatea transfrontalieră, inclusiv traficul de persoane și droguri. UE și Rusia au nevoie de cooperare judiciară și polițienească eficientă pentru a rezolva aceste probleme. În același timp, voința de consolidare a securității și de securizare a frontierelor nu ar trebui să creeze bariere pentru interacțiunea legitimă dintre economiile și societățile celor două părți. Cetățenii ar trebui să poată călători mai ușor. Acesta este raționamentul din spatele recentului acord de facilitare a vizelor. El poate pregăti terenul pentru o facilitare ulterioară a călătoriilor și, pe termen lung, pentru posibilitatea abolirii reciproce a restricțiilor privind vizele.

Spațiul comun de securitate externă vizează să intensifice cooperarea în domeniul politicii externe și al problemelor de securitate, subliniind importanța organizațiilor internaționale cum ar fi ONU, OSCE și Consiliul Europei. Este foarte important ca Rusia și UE să își unească eforturile în prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și reconstrucția post-conflict. Este vorba în special despre conflictele regionale „înghetate” din vecinătatea comună.

Spațiul comun de cercetare, educație și cultură urmărește să promoveze cooperarea științifică, educațională și culturală, în special prin programe de schimb. Aceasta va încuraja legăturile interumane și va promova o mai bună înțelegere între societăți. Summitul de la Moscova din mai 2005 a adoptat foi de parcurs menite să acționeze ca instrumente pe termen scurt și mediu pentru punerea în aplicare a celor patru spații comune. Construite pe cooperarea continuă descrisă mai sus, acestea au stabilit obiective specifice suplimentare și au specificat acțiunile necesare pentru a transpune în fapte spațiile comune. Acestea determină astfel calendarul cooperării pe termen mediu între UE și Rusia. Proiecte concrete (atât în cadrul TACIS, cât și al I EVP) sunt definite printr-un proces în mai multe etape. Inițial, UE stabilește prioritățile convenite cu partenerii ruși într-un Document de strategie de țară consacrat Rusiei. Ulterior, pe baza Documentului de strategie de țară, Comisia Europeană și Guvernul Rusiei conlucrează pentru a determina resursele financiare care trebuie alocate pentru obiectivele prioritare și a elabora Programul indicativ național (PIN), care acoperă o perioadă de cel mult patru ani. Actualul Program indicativ național (PIN) acoperă perioada 2007-2010. În final, pe baza Programului indicativ național, Comisia Europeană adoptă programe anuale, numite Programe de acțiune. Aceste programe stabilesc proiectele specifice, detaliate, care răspund obiectivelor stabilite în documentul de strategie și în programul indicativ. Pe măsură ce proiectele sunt pregătite pentru a fi puse în aplicare, Comisia Europeană selectează contractanți pentru proiecte prin intermediul unui proces competitiv de licitații [5].

Acordul de Parteneriat și Cooperare, prin obiectivele ambițioase înaintate, depășește Acordul privind cooperarea comercială din 1989 și vizează stabilirea unui dialog mai fructuos pentru ambele părți în diferite domenii. Astfel, în conformitate cu art.1, între Comunitate și statele membre, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte, se stabilește un parteneriat axat pe următoarele obiective: crearea unui cadru apropiat dialogului politic între părți, care să asigure dezvoltarea relațiilor dintre părți în domeniul respectiv; dezvoltarea schimburilor, investițiilor și relațiilor economice armonioase între părți în baza economiei de piață și crearea

unui parteneriat durabil; fortificarea libertăților politico-economice; susținerea eforturilor Rusiei în procesul de democratizare și dezvoltare economică, precum și de trecere a acesteia la economia de piață; stabilizarea bazei de cooperare în domeniile economic, financiar, social și cultural, axată pe principiile avantajelor și susținerii mutuale; promovarea activităților de interes comun; contribuirea la crearea unui cadru juridic în scopul integrării progresive a Rusiei într-o zonă mai vastă de cooperare în Europa; crearea condițiilor necesare instaurării unei viitoare zone de liber schimb între Comunitate și Rusia, însumând toate schimburile de bunuri, astfel încât condițiile necesare să permită libera circulație a societăților și libertatea schimburilor transfrontaliere de servicii și capital financiar. Din prevederile art.1 al Acordului de Parteneriat și Cooperare pot fi distinse două categorii de scopuri – economico-comerciale și dialog politic.

Dacă e să ne referim la prima categorie, atunci aceasta se axează pe promovarea comerțului și pe ameliorarea climatului investițional, având ca finalitate intensificarea relațiilor economice dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă. Obiectivul major consta în crearea unei zone de comerț liber între parteneri, părțile confirmând respectarea reciprocă a statutului „națiunii celei mai favorizate”. În ceea ce se referă la restricțiile cantitative ale schimburilor, APC-ul confirmă acquis-ul acordului din 1989 în aceste domenii. Unele excepții sectoriale pentru producția textilă, agricolă, metalurgică au lăsat loc pentru semnarea unor acorduri separate.

Pentru cea de-a doua categorie – dialog politic, APC-ul prevede modalitățile de cooperare între parteneri: reuniuni regulate (un summit de două ori pe an) între Președintele Consiliului Uniunii Europene, al Comisiei Europene și Președintele Federației Ruse. De asemenea, Acordul prevede și crearea organelor care să dea un caracter regulat cooperării:

- Consiliul de cooperare (la nivel de miniștri competenți), substituit prin Consiliul permanent al partenerilor, după summitul din mai 2003 de la Sankt Petersburg, însărcinat să examineze ansamblul problemelor cu referire la aplicarea Acordului;

- Comitete de cooperare (experți de înaltă pregătire, organe de punere în practică a APC-ului), în număr de nouă, care să aibă alternativă atât în Federația Rusă, cât și în statele membre ale Uniunii Europene;

- Comitete de cooperare parlamentară (membrii Asambleei Federale a Federației Ruse și deputați ai Parlamentului European), care inedit au contribuit la fortificarea înțelegerii recunoașterii mutuale.

Însă, intrarea în vigoare, la 1 decembrie 1997, a APC-ului a avut și unele momente negative, nepermițând statelor să bucure direct și pe deplin de aceste dispoziții. În 1995 a fost inventat Acordul temporar vizând comerțul în scopul accelerării cooperării părților. Făcând o analiză a conținutului acestui Acord, pot fi depistate un șir de lacune:

1. Cooperarea politică – nu este clar definită; în plus este absentă egalitatea între părțile semnatare. Federației Ruse îi este atribuit statutul de stat cu o economie în curs de dezvoltare – un obiectiv îndepărtat, fără specificarea clară a metodelor (crearea zonei liberului schimb).

În acest context, APC-ul nu-și asumă responsabilitatea pentru ameliorarea situației economice ruse, în scopul de a nu afecta economiile statelor membre.

2. Rusia anilor 90 avea un regim politic „puțin stabil” și o economie slăbită considerabil. Statul a cunoscut criza națională – metamorfoză care a afectat atât sfera politică, cât și cea economică. Aceasta presupune incapacitatea statului de a duce, de a promova o politică coerentă (succedată și de criza financiară din 1998);

3. Rusia și Uniunea Europeană nu au experiența unui dialog „și se află la o etapă incipientă de cooperare”;

4. Ținând cont de identitatea sa geopolitică și de încercările de delimitare a zonelor de influență de procesele de extindere, Uniunea Europeană nu mai este acel actor care a semnat Acordul cu Rusia în 1994;

5. Uniunea Europeană este în proces de reconstrucție, transformări esențiale în plan politic (crearea Uniunii Economice și Monetare – UEM; sub aspect politic, PESC/PESD se află la o etapă incipientă, iar sub aspect geopolitic – este în proces de extindere.

Zece ani mai târziu de la semnarea Acordului, în pofida problemelor existente (reforma administrativă, bancară, judiciară, economia concentrată asupra hidrocarburanților, prezența șomajului – 8% din populația activă), Rusia trece prin schimbări esențiale, obținând rezultate spectaculoase. Deja la începutul anului 2003 se observă o creștere de 7,3% a investițiilor străine.

Uniunea Europeană devine un actor mondial, capabil de a regla și de a duce propria politică externă pe mapamond. Uniunea și-a dublat numărul populației (mai 2004 – 450 mil. locuitori), iar prin noul val de extindere – 25 de membri, se apropie considerabil, din punct de vedere geografic, de Federația Rusă. Astfel, APC-ul a favorizat cooperarea reciprocă dintre UE și Federația Rusă.

La finele anului 1999 dialogul ruso-european practic se reduce la „zero”. Noua strategie europeană vizând relațiile cu Rusia din 4 iunie 1999 are drept obiectiv să ajute Federația Rusă de a se reintegra în familia europeană, în spiritul prieteniei, cooperării și ținându-se cont de interesele fiecărei părți, în baza valorilor partajate și care formează ereditatea civilizației europene. Noul document formulează pentru Uniunea Europeană următoarele priorități de cooperare:

1. Consolidarea democrației, a statului de drept și a instituțiilor publice în Rusia;
2. Integrarea Federației Ruse în spațiul economic și social comun european;
3. Cooperarea în scopul fortificării și menținerii stabilității și securității în Europa;
4. Răspunderea pentru apărarea comună a spațiului european axată pe:
 - a) dezvoltarea politicilor energetice de menținere, exploatare și gestionare a resurselor energetice atât în Rusia, cât și în Uniunea Europeană;
 - b) refortificarea strategiei energetice nucleare;
 - c) integrarea provocărilor mediului înconjurător;
 - d) lupta împotriva flagelului comun, cum ar fi crima organizată, spălarea de bani, traficul de droguri și migrația ilegală.

Această strategie propune o cooperare refortificată în aceste domenii [6]. Parteneriatul Uniunea Europeană–Rusia devine important și este axat pe trei direcții:

1. Rusia devine, din 2000, un exportator de carburanți, obiectivul primordial al căruia este stabilirea unui parteneriat strategic cu UE;
2. Axa economică – reflecțiile vizând crearea unui spațiu european comun (SEC). Negocierea Rusiei de a adera la OMC;
3. Cea de a treia axa – interesul Rusiei pentru PESD. Problema vizând securitatea este parte integrantă a dialogului ruso-european.

Odată cu venirea noului lider la Kremlin, a lui V.V. Putin, în relațiile și politica Rusiei cu UE se observă noi obiective, axate pe pragmatism. Anul 1999 este marcat prin „Strategia dezvoltării relațiilor Federației Rusie cu Uniunea Europeană pe un termen mediu (perioada anilor 2000-2010). Strategia insistă asupra autonomiei Rusiei vis-à-vis de cerințele europene, reliefând refuzul de a acorda Uniunii dreptul la ingerință (amestec în treburile altui stat).

Documentul se focalizează asupra două obiective majore:

1. Rusia consideră ca Uniunea Europeană este unul dintre poli majori de putere ai lumii multipolare.
2. Strategia ține cont de interesele specifice ale Rusiei în dezvoltarea viitoare a relațiilor ruso-europene (pentru a completa lacunele Strategiei UE, care nu sunt suficiente). Se atenționează că Rusia nu are intenția de a adera la Uniune, dar dorește o cooperare mai intensă axată pe:

– dialog politic aprofundat, interacțiune în căutarea soluțiilor împotriva daunelor internaționale și cooperare în domeniul PESD;

– dialog cu europenii în domeniul blocului de probleme comerciale (aderarea Rusiei la OMC, stimularea investițiilor străine în economia rusească, inclusiv în sectorul petrolier, racordarea legislației ruse la standardele europene);

– confirmarea rolului CEI ca instituție majoră pe teritoriul ex-URSS;

– să se țină cont de impactul lărgirii europene asupra economiei Federației Ruse [7].

De asemenea, pentru prima dată Rusia își definește obiectivele, perimetrul și limitele cooperării cu UE. Astfel, Concepția politicii externe a Federației Ruse, adoptată prin decret prezidențial la finele anului 2000, plasează Uniunea Europeană drept cea de a doua prioritate regională, după Comunitatea Statelor Independente (CSI), în eforturile diplomației ruse. Federația Rusă consideră Uniunea Europeană drept unul dintre importanții parteneri politici și economici, dorind să dezvolte o cooperare intensă și coerentă, pe termen lung. Aceasta reprezintă dorința Rusiei de a avea relații cu UE din perspectivă strategică, iar axa europeană, în opinia liderului de la Kremlin (V.Putin) devine o orientare-cheie în politica externă. Lacunele APC-ului și Strategia declarativă impun relațiilor UE–Rusia să formuleze o abordare inovatoare, pornind de la necesitatea de a da substanță dialogului, fără a modifica în fond mecanismul cooperării existente. În acest context, din rațiune practică și juridică, în perioada anului 2003 este imposibilă semnarea unui nou acord între parteneri care au integrat modificările survenite după semnarea APC din 1994. Ratificarea unui asemenea document a fost prelungită din cauza extinderii UE (de la 15 la 27 de membri), devenind inoportun din punct de

vedere politic de a negocia un nou acord cu Rusia, iar asocierea noilor membri ar putea avea un efect indezirabil în ceea ce se referă la relațiile UE- Rusia. Astfel, în cadrul summitului din 2003 de la Sankt Petersburg s-a decis de a stabili patru „spații de cooperare comună” între Uniunea Europeană și Federația Rusă:

- *spațiul economic comun*, care include dialogul vizând problema energetică, aderarea Rusiei la OMC, problematica nucleară, privind transportul și comunicațiile.
- *spațiul comun de libertate, securitate și justiție*, în scopul de a da coerență dialogului, dar și cooperării multilaterale din cadrul APC-ului, făcând o legătură între instrumentele deja existente în dialogul UE–Rusia (Planul de Acțiuni UE-Rusia în materie de crimă organizată, Planul de Acțiuni UE-Rusia în combaterea terorismului, acordul semnat cu Europolul), inclusiv integrând teme prioritare, ca: dezvoltarea cooperării polițienești, vamale și judiciare, controlul și gestiunea frontierei, acordul de readmisie. De asemenea, în acest context sunt puse în discuție noi direcții de cooperare, ca: libera circulație care va fi gradual introdusă pentru o anumită categorie de cetățeni (persoane de afaceri, persoane politice, cercetători științifici) în scopul de a facilita obținerea vizei;
- *spațiul comun de cooperare în domeniul PESC și PESD*;
- *spațiul comun de cercetare și educație*.

Noua structură a dialogului, spre deosebire de APC, are avantajul unei clarități mai bune, fiind dotată cu un mecanism care permitea controlul fiecărui domeniu. Stabilirea noii metode de cooperare între UE – Rusia a dat primele rezultate deja la 6 luni – în cadrul reuniunii de la Roma, 2003, relațiile UE–Rusia fiind considerate a fi bune [8].

În relațiile ruso-europene (luna decembrie 2003) se observă o criză a dialogului. Conform concluziilor Președintelui Consiliului European de la Bruxelles 2003, precum și în rapoartele de evaluare a relațiilor ruso-europene, Consiliului și Comisiei le sunt indicate un șir de cauze care stopează aceste relații:

Motive obiective

- complexitatea dialogului ruso-european cauzat de multitudinea domeniilor de parteneriat;
- noul sistem al spațiului „mai puțin circulat” caracterizat prin dificultatea de a negocia cu Federația Rusă în interiorul fiecărui spațiu (adică, cu fiecare stat membru);
- voința Uniunii de a testa eficacitatea noii strategii de securitate adoptate de către UE în 2003.

Motive politice

- preocuparea statelor membre „mici” și a Comisiei vizând divizarea și lipsa solidarității în interiorul UE vis-à-vis de Rusia;
- iritarea Comisiei, dar și a unor state membre cu privire la strategia rusă de a stabili relații cu noii subiecți ai UE, dar și neliniștea cauzată de extinderea APC-ului.

Frustrări mutuale

- ✓ Pentru Uniunea Europeană – lista problemelor în suspensie s-a lărgit (OMC, drepturile omului, media, conflicte înghețate, lipsa reciprocității);
- ✓ Pentru Rusia – lipsa avansării de a adera la OMC, dialogul energetic, Kaliningradul, situația minorităților rusofone din Statele Baltice, dar și refuzul europenilor de a ține cont de preocupările Rusiei vizând noua extindere.

Rusia se preocupă de noua extindere a UE din perspective economice, dar și geopolitice. Statele europene asigură că noua extindere nu partajează careva pericole, doar avantaje politice și economice Rusiei. În cadrul Summitului APC din 2004 de la Moscova este pus în discuție cel de-al patrulea subiect care se referă la preocupările conținutului bilateral tradițional (ratificarea Protocolului de la Kyoto, drepturile survenite asupra Siberiei) [9].

În prezent, dialogul ruso-european este axat pe 12 domenii prioritare: energetic, al transportului, politica industrială, sectorul informațional, social, regulatoriu, cooperare în domeniul cosmosului, sectorul agricol, protecția mediului ambiant, domeniul financiar și al politicii macroeconomice, al politici regionale, domeniul pescuitului, domeniul sănătății. Astfel, conform aprecierilor ambelor părți, dialogurile au devenit un instrument de diversificare a cooperării, colaborării bilaterale ruso-europene. Desigur, nivelul cooperării în diverse sfere este diferit.

1. Dialogul energetic. Acesta presupune tranzitul resurselor energetice din Federația Rusă spre piețele UE (decizia a fost luată la summitul de la Paris din 30 octombrie 2000, iar în 2009 este semnat memorandumul vizând preîntâmpinarea timpurie în sfera energetică, prelungit în 2011).

2. Dialogul în sfera transportului. Activitatea în această sferă este axată pe așa principii și strategii, cum ar fi: infrastructura, cooperarea și parteneriatul în domeniul transportului auto, feroviar, maritim, fluvial și aerian, precum și securitatea acestuia. (Dialogul Rusia–UE vizând Transportul, semnat la 3 octombrie 2005). Prima ședință are loc la 8 septembrie 2006, la Lappeenranta (Finlanda). În 2011 ambele părți depun tot efortul pentru a activa dialogul vizând transportul, pentru a ridica eficacitatea structurilor din acest domeniu (în 2011 are loc summitul vizând transportul aerian UE – FR, de la Sankt Petersburg). În 2009, la Neaol este semnat memorandumul cu privire la înțelegerea reciprocă a „direcției nord” în domeniul transportului și logisticii, îndreptate spre elaborarea și realizarea proiectelor comune dintre Rusia și UE.

3. Dialogul regulatoriu presupune reglementarea în domeniul producerii industriale–standardizare, reglementări tehnice și procedee de evaluare corespunzătoare între Minpromtorgul Federației Ruse și Directorul general al Eurocomisiei vizând antreprenoriatul și industria, semnat la 7 decembrie 2005, la Bruxelles.

4. Dialogul pentru politica industrială a fost lansat paralel cu dialogul regulatoriu. Este ghidat de aceleași organe și presupune schimbul de informație vizând dezvoltarea, cooperarea în anumite sfere industriale între părți (industria constructoare de mașini, textilă, chimică, aviație, industria metalurgică, antreprenoriatul mic și mare), legături în domeniul inovațiilor, se duc tratative vizând reducerea barierelor din domeniul comerțului și ramurilor prelucrătoare, din complexul construcțiilor de mașini; se depun eforturi comune pentru a ieși din criză.

5. Dialogul privind informarea societății presupune dialogul dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană privind informarea societății, dintre instituțiile corespunzătoare: Ministerul Legăturilor Informaționale al Rusiei și Directorul General al Comisiei Europene pentru informarea societății (semnat la 7 decembrie, 2005, la Bruxelles). În cadrul acestui dialog se duc discuții privind formarea societății informaționale, dezvoltarea sferei telecomunicațiilor IKT și a normelor regulatorii dintre UE și Rusia, precum și implementarea proiectelor în aceste domenii. De asemenea, în cadrul dialogului privind informarea societății se discută perspectivele și direcțiile cooperării ruso-europene.

6. Dialogul privind cooperarea în domeniul cosmosului se axează pe realizarea schimbului de informație în scopul creării proiectelor în sectoarele agricol și forestier (hotărârea privind dialogul în domeniul cooperării aeriene și cosmosului a fost semnat la 10 martie 2006, la Bruxelles).

7. Dialogul în sfera agrară, semnat la 11 aprilie 2006, la Moscova, presupune elaborarea de către părți a politicii vizând dezvoltarea sectorului agrar, utilizarea noilor tehnologii, evaluarea situației, dar și a cerințelor piețelor de desfacere.

8. Tematica dialogului privind mediul înconjurător (semnat la 10 octombrie 2006, la Helsinki) include probleme vizând apropierea politicilor în domeniul protecției mediului ambiant, schimbării climei, protecției naturii, combaterii poluării mediului terestru și acvatic.

9. Dialogul în sfera financiară și a macropoliticii (semnat la Bruxelles, la 2 februarie 2007) este orientat spre implementarea standardelor activității de audit dintre Federația Rusă și UE, îmbunătățirea situației în sectorul de asigurări, spre depășirea situației de criză și spre fortificarea sectorului financiar ruso-european.

10. Programul dialogului privind politicile regionale (semnat la 23 mai 2007) presupune organizarea seminariilor privind problemele administrării multinivelare, evaluarea instituțiilor locale și regionale, gestionarea proiectelor cu privire la investiții, schimbul de experiență în sfera programelor de cooperare transfrontalieră. În cadrul acestui dialog au fost semnate 5 acorduri, iar pentru implementarea proiectelor în domeniul dat s-a alocat suma de 437 mil. dolari SUA, dintre care 103 mil. dolari SUA au fost investiții din partea Rusiei.

11. Dialogul în sfera pescuitului (semnat la 24 aprilie 2008) este axat pe lupta împotriva activității ilegale în domeniul pescuitului, precum și pe eliberarea certificatelor de calitate a produselor din pește.

12. Dialogul în sfera medicinei (semnat la 28 mai 2009, la Moscova) presupune efectuarea cercetărilor și combaterea bolilor infecțioase [10].

Concluzii

Actualmente, când pe arena internațională sunt prezente mai multe centre de putere, Federația Rusă încearcă să creeze un sistem de alianțe, tinzând spre o manifestare în calitate de putere, care se axează pe noi valori, pe relații pragmatice. În acest context, e de menționat că în ultimul timp relațiile dintre Uniunea Europeană și Rusia au căpătat o nouă nuanță, axată pe consens și pragmatism, dându-li-se o dinamică pozitivă care permite o mai bună cooperare a acestor poli de putere din spațiul euroasiatic.

Bibliografie:

1. ИВАНОВ И. *Новая российская дипломатия. Десять лет российской дипломатии*. Москва: ОЛМА-ПРЕС, 2001.
2. ЛАНЦОВА С.А. *Мировая политика и международные отношения*. Москва: Питер Пресс, 2009, с.335.
3. Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, учреждающее партнерство между Российской Федерацией, с одной стороны, и Европейскими сообществами и их государствами-членами, с другой стороны, от 24 июня 1994. http://eeas.europa.eu/delegations/russia/eu_russia/tech_financial_cooperation/index_ru.htm
4. <http://www.russianmission.eu/ru/kratkii-obzor-otnoshenii>
5. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7241_ro.htm
6. http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17002_fr.htm
7. http://www.russianmission.eu/userfiles/file/partnership_and_cooperation_agreement_1997_russian.pdf
8. http://eeas.europa.eu/delegations/russia/index_en.htm
9. <http://russianmission.eu/ru/energootrudnichestvo-i-energobezopasnost>
10. http://www.eurasialegal.info/index.php?option=com_content&view=article&id=1903:2013-03-04-08-31-41&catid=195:2013-02-04-08-49-35&Itemid=1

Prezentat la 16.04.2013